Radom, dnia 21-go Kwietnia 1938 r.
ראדאם, פרייטאג כ׳ ניסן תרצ״ח
טעלעפאן פון רעדאקציע 15 - 18

פאראווע פארבערײַ
און כעמישע פראלניע
A.
HEMPEL
פאבריק און צענטראלע אלטע שטאדט 7
פיליעס: זשעראמסקי 1
זשעראמסקי 21
זשעראמסקי 59
טראוגוטטא 11
קעלנער צו וואשען צו 15 גר.

ראדאמער-קעלצער לעבען

די אלע וואס האבען אנטייל גענומען אין אפגעבען דעם לעצטען כבוד
אונזער אונפערגעסליכען ליבען מאן און פאטער

ר׳ אברהם יואל ביאלסקי נ. ע.

דאנקען מיר פון טיפסטען הארצען.
די איז טיפען טרויער - פערבליבענע

פרוי און קינדער

מביעים אנו את רגשי השתתפותנו בצערם הגדול
של משפחת ביאלסקי
למות עליהם בעלה ואביהם, ידידנו הנכבד

ר׳ אברהם יואל ביאלסקי ז״ל

סגן יו״ר של הקאסע גמילת - חסדים ברחוב סלאוואצקי 24
המקום ינחם אותם בתוך שאצו״י ולא תדעו יותר צער.

הועד של גמילת=חסד

ברחוב סלאוואצקי 24

בזה אנו משתתפים בצער
של משפחת ביאלסקי
לרגלי האסון שקרה להם
במות אליהם אביהם ועטרת ראשם איש היקר באדם

ר׳ אברהם יואל ז״ל

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

מתפללי בהמ״ד
של ר׳ ירחמיאל ביאלסקי ז״ל

Mądrzy bramini, których słuchać nigdy nie zawadzi
Uczą, że wierzyć nigdy nie trzeba kobiecie
Chyba, że świetne gilzy „Dla Znawców" doradzi
— Wierz jej wtedy — te gilzy są najlepsze w świecie

דאנקזאגונג.

די געזעלשאפט „לינת - הצדק" דריקט דערמיט אויס איהר טיפסטען דאנק דעם ראדאמער אינדעפענדענט עיר און לעידיס סאסײַטי (ניו-יארק) און א ספעציעלען דאנק דעם ה׳ מ. ראדאמסקי פאר געשפענדעטע 25 דאלאר לטובת אונזער געזעלשאפט.
פערוואלטונג
„לינת - הצדק"
אין ראדאם

Po świątecznym obiedzie ·
doskonale smakuje szklanka aromatycznej Herbaty z Dzwonkiem-Bell Tea. Odznacza się ona delikatnym aromatem i smakiem i jest ekonomiczna w użyciu.
HERBATA z DZWONKIEM · BELL-TEA ·

ווילט איהר האבען קלארע, זויבערע וועש, נײַע גארדעראבעס, שנײַ-ווײַסע פארהאנגען,
גיעט נאר צו וואשען און פארבען אין דער בעקאנטער
כעמישער פארבערײַ און פראלניע פון דער ערשטקלאסיגער פירמע

A. HEMPEL

Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskiego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

ווער ס׳האט זיך ניט איבערצייגט זאל פרובען און וועט זיין ענטציקט פון דער שענער, עסטעטישער און פאכמענישער ארבייט. ס׳ווערט אויך געוואשען אויף טריקען — ביליגע פרייזען! — פינקטליכע אויספיהרונג סאלידע בעהאנדלונג קומט און איבערצייגט אייך
צענטראלע: אלטע שטאדט 7 אפיצ. טעל 70 - 19
פיליעס: זשעראמסקי 1 טראוגוטטא 11
זשעראמסקי 21, זשעראמסקי 59

ביליג צו וואשען קאפעלושען

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזערע חשוב'ע מיטגלידער אברהם און מאיר ציגיסער און פאמיליע
צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זייער ח״ב און שניר

חיה טעיל ציגיסער נ. ע.

יודישער פליישער = צעך
אין ראדאם

כוס מלא תנחומים הנני מגיש לך חברי לדעה מכבר הימים
בהלקח מאתך עטרת ראשך אביך הדגול מרבבה
ואיש מצוין בשערי תורה מו״ה

ר' אלי' אהרן קרשנבום נ. ע.

בעבודתך לטובת עמנו ובבנין ארצנו תנוחם בכפלים.
יעקב סליינמן.

מיר דריקען אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל
אונזער פריינד אברהם ציגיסער און פאמיליע
צוליב'ן טויט פון זיין יונג פערשטארבענער פרוי
און זייער שניר, שוועסטער און שוועגערין

חיה עטעל ציגיסער נ. ע.

איהר זאלט געפונען א טרייסט אין אייער גרויסען צער

נחמיה קורץ און פרוי

Wytw. Wyrobów Cukierniczych

p. t. „Americanka“

L. Wajsbrodt = Rynek 16.

מאכט בעקאנט דאס ג. פובליקום, אז אין די פון ניי-יאהר געעפענטע

צוקערניע און היגיענישע בעקעריי

רינעק 16 אין געהעלפ רינעק 14
און אין דער יוד. צוקערניע „אמעריקאנקא" טראאוגוטא 62

קען מען בעקומען אויף יום-טוב:
לעקיך, מאקראנען, אייער-מצה'לעך, הערבאטניקעס,
בישקאפטען, טארטען - מארצעפאנעס.

מאקאראנען פון 2.50 זל. א קילא; טארטען פון 3 זל. א קילא

אלץ פון דער בעסטער קוואליטעט און מיט א הכשר פון ראבינאט.
פרובירט און פסח'דיקע שאקאלאד צו ביליגע פרייזען.

טיפסטען מיטגעפיהל
דער פאמיליע ביאלסקי
צוליב'ן טויט פון זייער מאן און פאטער

ר' אברהם יואל ביאלסקי ז"ל

דריקט אויס

די פירמע י. מ. ראזענבערג
אייזען - געשעפט טיבלע 3

---

70 דאלאר פון וואשינגטאן.

די דערהאלטענע 70 דאלאר פון וואשינגטאן זענען צעטיילט געווארען פאר פאלגענדע אינסטיטוציעס:

די רעליעף קאסע 20 דאלאר; פסח-הילף 20 דאלאר; פארן יודישען שפיטאל 10 דאלאר; פארן בית-יתומים און מושב-זקנים 10 דאלאר; הכנסת-אורחים 5 דאלאר; קימפעטארען-פעראיין 5 דאלאר.

יום-טוב געשיר פארן שפיטאל.

די 20 דאלאר אלס געשאנק פון ראדאמער לאנדסמאן וויליאם האמערשטיין אין ניו-יארק, געשיקט מיט ה' ראדאמסקי, זענען פערוועגדעט געווארען איינצוקויפען יום-טוב'דיג געשיר פארן יודישען שפיטאל.

יודיש טעאטער שפילט מיט ערפאלג.

די יודישע ארטיסטען האט געסטראלירען היינט אין ראדאם שפילען א גאנצען יום טוב. די טרופע האט ערפאלג און דאס פובליקום געהט אהנעק צופרידען פון יעדער פארשטעלונג. די פאפולערע ארטיסטען נחמה, קדיש און חאש מיט זייער גוט צוזאמענגעשטעלטען ענסאמבל פיהרען יעדען טאג אויף א אנדערע טעאטער-פיעסע און דאס בעוויזט, אז זיי בעזיצען א רייכען רעפערטואר, וועלכער פערמאגט א חוץ אפערעטעס, מעלאדראמעס, אויך דראמעס ווי דער „דיבוק" א. אנד. די סעהיגע ארטיסטען צייכענען זיך אויס אין יעדער ראל און מ'קען זיי מיט פערגעניגען זעהן.

הנחם חברי ודעי יונה זילבערג, הנחם!
לסות עליך אשת נעוריך פתאום, אבנם נרכאחה עד מאד,
אבל לא אשכת במיתתה כמעט קס, זאת, אך זאת תרגיע רוחך,
ובעבודתך לטובת יהודי עירנו ובעזרתך לטובת בנין ארצנו תמצא נחומים.

יעקב סליינמן.

ערב א רעוויזיע ;אין לעסקא'ס פראצעס

נאכ'ן סענסאציאנעלען בעפרייאונגס-אורטייל אויפ'ן פשיטיקער יונגערמאן יצחק פרידמאן, וועלכער איז עטליכע מאהל פער'משפט געווארען דורך די פערשידענע אינסטאנצען אויף 5 יאהר תפיסה צון דערנאך. ווען זיין פראצעס איז צום דריטען מאהל בעהאנדעלט געווארען אין לובלינער אפעלאציע-געריכט, איז ער פולשטענדיג פריי געשפראכען געווארען, שטעהט איצט פאר א נייע פשיטיקער געריכטליכע סענסאציע.

עס האנדעלט זיך וועגען דער רעוויזיע פון שלום לעסקא'ס פראצעס וועלכער האט שוין אויף זיך אנ'ענטבילטיגען אורטייל פון 6 יאהר תפיסה.

Pozostałej w głębokim żalu
Rodzinie CYNGISSER
z powodu zgonu b. p.

CHAI ETY

wyrazy szczerego współczucia

składa
Ruth Tajtelbaumówna.

דער פאמיליע ציגיסער צוליב'ן פריצייטיגען טויט פון זייער שניר, שוועסטער, און שוועגערין

חיה עטעל נ. ע.

דריק איך אויס דעם טיפסטען מיטגעפיל

ל. קאלטמאן

חייטערדיגע גאסטשפילן פון
ווילנער פאלקס-טעאטער

טעאטער
„ראזמאיטאשטשי"

בראש פון די ארטיסטען

נחמה, קדיש, חאש

מיט זייער ערשטקלאסיגען אנסאמבל

דאנערשטאג דעם 21 ד. ח. אנפאנג 9.15 אוונט

נחת פון קינדער

אין 2 אקטען מיט א פראלאג פון קאלמאנאוויטש

פרייטאג דעם 22-טען 9.15 אוונט
צום צווייטען מאל די שטארק אויסגענומענע אפערעטע
אין 2 אקטען מיט א פראלאג

אין גארטען פון ליבע

שבת דעם 23-טען פינקטליך 4 נ. מ.
די סענסאציאנעלע פיעסע אין 3 אקטען

דער גרויסער מאמענט

אוונט — 9^{30} אנפאנג
די גרויסע פרעמיערע

די גאליציאנער מויד

קאמישע אפערעטע מיט 20 נומערן געזאנג פון יאקאבי

ס'נעמען אנטייל:
אברהם בלאט, אידא אידיאנא, יוסף חאש, ארלוק, אברהם גראדנער, קדיש, נחמה, ראביז, פשעפיורקא, רייכער.

בעמערקונג: מיט'ן אדקעסטער פירן און די פיאניסטקע פאני חאש
און דער בארימטער פידלער-מייסטער ב. קאגאן

צוגעשיקטע מעלדונגען.

פרייטאג שביעי של פסח דעם 22/4 ד. י. 5 אזייגער נ. מ. פינקטליך קומט פאר אין לאקאל פון דער אלג. ציוניסטישער ארגאניזאציע טראאוגוטא 55 א חברים שמועס א. ד. ט. „רעאקציא און דעמאקראציע אין ציוניזם". איינלייטען וועט פראפעסער חבר משה לוקסענבורג. איינגאנג פאר חברים און סימפאטיקער פריי.

א גרויס פערזאמלונג אינטערעסאנטער האט ארויסגערופען צווישען די פאלקס-מאסען די ידיעה, אז דער בעוואוסטער בונדישער ארבייטער-טוהער און גלענצענדער רעדנער הערשיל הימעלפארב געוועזענער פרנס פון ווארשאווער קהלה וועט האלטען א פארלעזונג שבת 23/4 2.30 נ. מ. אין ארבייטער-הויז א. ד. ט. „אייראפע אין קלעמ". בילעטען צו ביליגע פרייזען קאן מען בעקומען טעגליך אין לאקאל סמאראמיצקא (אלטע שטאדט) 2.

אויסבעסערונג.

אין ארטיקעל מיין „ענטפער" ביים אויפגעבען די סומעס פון געזאמעלטען מעות חטין און פון בעטראף פון דער פסח אקציע, דארף זיין דער ציפער פון 2000 זל. און די פסח אקציע שטייגט איבער 9000 זל.

מיין ענטפער אויף דעם ארטיקעל „ווער איז פעראנטווארטליך פאר דער נישט ארגאניזירטער פסח-אקציע"

אין יעדער שטאדט איז די גמינע דער הר הצופים, פון וועלכען ס'איז זיכטבאר דאס שטאדטישע געזעלשאפטליכע לעבען. ביי אונז זעהט מען אנ'אתה בהרתנו-שטאדט. אזוי פיעל אפיעקונעס, בעשיצער, אפוטרופס מ. בעלי-רחמנים ווי ביי אונז זעהט מען נישט ערגיץ אנדערש.

איהר וועט מיר ענטשולדיגען, אז איך וועל מיר ערלויבען צו זאגען אונזערע כלל-טוער א פאר ווערטער אלס זייטיגער בעאבאכטער — וועלכער חיל בקרוב סבור ווערען פון קהל'ס געשעפטען און מעהר נישט מיט זיי צו טוהן האבען.

אין א רוב שטעדט, אזוי ווי ביי אונז, געפונען זיך לעצטענס די גמינעס פינאנציעל אין א חיסטען צושטאנד. יודען חילען נישט און אפשר קענען זיי נישט צאהלען גרויסע סקלאדקעס. לעצטענס איז דא א גרויס געדרעטעניש אויף שמוגעל - שוחטים, וועלכע די יודישע בעל-הבית'טעס גיבען אוועק קהל'ס א שענעם פריון. און ועל כלם האבען די גמינעס, צוליב די שחיטה-גזירה, אנגעוואוירען דעם אלטעגליכען צופלוס פון א לעבעדיגען גראשען פון די שחט-הייזער. ראדאם האט פערלוירען א הכנסה פון 800 ביז 1080 זלאטעס א וואך. דאס איז א בעטראג, וועלכער האט דער גמינע ביז 1937 געגעבען ברייטע מעגליכקייטען צו פיהרען א שפהן בעל-בתישקייט — אבער דאס איז געגאנגען לאיבוד. די קריטיקער זענען נאך נישט ביינעשטאנען דעם נסיון צו פערוואלטען מיט דער גמינע אהן שחיטה-הכנסה. דאס וועלען זיי שפעטער פערשטעהן.

ביי אזא צושטאנד האט די גמינע פאר יום טוב געהאט גרויסע זארגען ווי אזוי די פסח-אקציע צו בעשאפען. מ'קאן דאך נישט אנרופען א פסח-אקציע ווען מען צעטיילט, ווי די עזרה דאס יאהר, פאר צירקא 150 זל. צוקער; 200 זל. חיין און אנ'ערך 350 זל. צערעס און מען קריגט אויף דעם געלעגענהייטליך אין לעצטען מאמענט 1000 זל. פון מאגיסטראט אויף „טלושטש" און נאך אזא בעטראג ביי איינצעלנע בעלי-בתים אין שטאדט. און אפילו ווען מען קויפט צו לשם רעקלאמע א פאר הונדערט קילא מצה, בכרי א פאר צעהנדליג מענשען אונבעדערפטיג א צולאג נאך דער גמינע צוצוגעבען — די פסח-אקציע פון דער גמינע און א פראגע פון קנאפע 10 טויזענד זלאטעס. צירקא 6000 זלאטעס אויף מצות, אנ'ערך פון איבער 4000 זל. אויף א קיך פאר 140 מאן, זעלנער און פאר'ן בית אסורים, א חוץ, כאטש א בעשיידען מתן בסתר. גערעכטוויליג האט זיך אויף דעם געדאנק געהאלטען צו גרינדען א קמחא-קאמיטעט צו זאמלען דורך בעלי-בתים מעות חטין און פערייניגען אלע זייטיגע אקציעס אין איין גאנצעס, בכדי צו פערמיידען דאס, וואס איז טהאטזעכליך געשעהן, אז מאנכע בעדערפטיגע האבען בעקומען פון אלע זייטען און מאנכע — גארנישט; אז דער דאזיגער געדאנק איז א ריכטיגער בעווייזט דער פאקט, אז פיעל אנדערע שטעדט, כאטש זיי האבען זיך נישט צו אייזאנדער פערשטענדיגט, האבען אזוי געטוהן. לעזט אין „נאש פשעגלאנד" פון 15-טען ד. מ. א קארעספאנדענץ פון סאסנאוויעץ, וועט איהר זעהן, אז דארט האבען 45 פערען געקליבען געלד פאר דער אקציע אונטער דער אויפזיכט פון דער גמינע. ליידער אבער האבען ביי אונז קיין זייטיגע מענשען, א חוץ די ה"ה בנימין רייך, ירמיה גאלדשטיין און דוד קארמאן, דער גמינע נישט צוגעהאלפען, נאר געשטערט און געקרייצט יעדער איניציאטיוו אין דער הינזיכט.

נעחיסע אנגעלעגענהייטען האבען די גמינע דאס יאהר אבגעהאלטען פון איבערגעבען דער עזרה די חלוקה פון מצות.

די גמינע האט אין דערמיט יאהר ערהאלטען א ידיעה, אז אין דער בוכהאלטונג פון מושב זקנים ובית יתומים איז דא אנ'אסיגנאציע אויף אויסגעצאהלטע 370 זל פאר מצות און דאס בעטראכט די גמינע אלס א אונרעכט, ווייל נעבענדיג פאריאהרען דער עזרה 7000 זלאטעס אויף מצות, איז אנגעוויזען געווארען די 400 קילא מצות צו געבען פון דער גמינע-סובווענץ. עס קאן אויך נישט זיין א פערענטפערונג, אז עס האט נישט געסטייעט, ווייל פון רעיעסטער, וועלכען די גמינע האט דעם פאר פסח נאך א שקליא ושריא פון דער עזרה ערהאלטען, איז צו זעהען, אז נאר „על פי מצות" האט מען צוזאמענגערעכענט א סכום פון 11500 קילא צוטיילטע מצות – אין דער ווירקליכקייט אבער איז געגעבען געווארען איז סך-הכל 7500 קילא. וועלכע האבען בעדייטענד ווייניגער געקאסט ווי 7000 זלאטעס. עס איז אלזא געבליבען בריות צו געבען דעם בית יתומים די 400 קילא, אויך נאכמעהר דערפאר, וואס די גמינע האט נעגעבען אויסשליסליך אויף מצות.

אין דער פראקטיק האט זיך אויך ארויסגעוויזען, אז מען בריכט נישט אין ראדאם צוטיילען, ווי מען שרייבט אין דער ערקלערונג פון דער עזרה די פארינגע וואך — 10,000 קילא מצות, נאר אז 5000 קילא איז די וווֹתר פאר פריוואטע נצרכים איז 500 קילא פאר'ן שפיטאל און דעם מושב זקנים ובית יתומים — וועלכע די עזרה האט קיינמאהל נישט געגעבען.

אונבעגרינדעט זענען אויך אייערע אלוזיעס צו די בעסטע סקלאדקעס, אז זיי זענען געווארען איינקאסירט. די גמינע איז נישט קיין עזרה, זי ווארט נישט אויף 1000 זלאטעס פון מאגיסטראט אויף א פסח-אקציע, זי האלט זיך שוין אויס מיט איהרע טויזענדער זלאטעס אויסגאבען 4 מאנאטען אין 1938 יאהר אויס'ן חשבון פון דעם בודזשעט, פון וועלכען עס זענען גענומען געווארען קאנטעס אויף סקלאדקעס.

די זאמלונג פון מעות חטין האט געבראכט דער גמינע 2500 זלאטעס און די פסח אקציע פון דער גמינע בעטרעפט בערך 9000 זלאטעס. דאס פעהלענדע געלד פערשאפט נישט ווייניג שוויס און שפיכת דמים דער פערוואלטונג.

הערט אייך אלזא אויף צו שפילען אין גרויסע רוישנדיגע ערקלערונגען פאר די קומענדע פארוואהל-אגיטאציע ברייט אייך צו אנדער בעסער מאטעריאל.

מ. דען.

דריי געזעלשאפטליכע סדרים.

היי-יאהר זענען געפראוועט געווארען אין ראדאם דריי געזעלשאפטליכע סדרים, נעמליך: אין יודישען שפיטאל, אין בית-יתומים און ביי די יודישע זעלנער.

די סדרים אין בית-יתומים זענען נישט קיין נייעס. ביי די יודישע זעלנער פלעגט מען אויך אמאל הערען פון א סדר. אבער דער אופן, די איינארדנונג ווי אזוי דער סדר איז געפראוועט געווארען היינטיגען פסח, איז געווען א שטיקעל נייעס. קודם כל דער ספעציעלער שענער לאקאל פון „ארט", וואס איז אבגעגעבען געווארען די ערשטע נאכט יום-טוב פאר'ן זעלנער-סדר און דערצו דער אנטייל און די מיטהילף פון יודישען קאמבאטאנטען-פעראיין אין ראדאם.

איינגאנצען א נייע זאך איז געווען דער סדר אין יודישען שפיטאל. ווי לאנג איז דען, ווי דאס יודישע שפיטאל האט אויסגעזעהן ווי א חורבה און מ'האט געלויערט דערויף. אז ס'זאל דארט נישט בלייבען קיין שפור פון יודישקייט...

מיר וועלען איבערגעהן כסדר:

פרייטאג אווענד זענען געקומען אין יודישען שפיטאל עטליכע פארשטעהער פון ראדאמער רעליעף מיט'ן אמעריקאנער גאסט ה' משה ראדאמסקי, וועלכע זענען געווען בעהאנגען טיט פעקלעך. באלד אין קארידאר האט מען דערפיהלט די יום-טוב'דיגקייט. שוין אין ציכטיג איז דארט אלע טאג פון א גאנץ יאהר, אבער דאס מאהל האט זיך געפילט עפעס אנדערש. עפעס פייערליכעס האט געחעהעט פון יעדן חינקעלע. ביסלעכווייז קומען זיך צונויף די יודישע דאקטוירים, נישט צו זייער ארבייט און נישט אנצופוהן די ווייסע פארטעכער, נאר געקומען זענען זיי צום סדר און אנגעטהון זענען זיי געווען ווי מ'געהט אויף א באל.

די געסט בעזיכען אלע זאהלען. טיילען פאמעראנצען די קראנקע און צום סוף פערזאמלען זיך אלע אין דער קראנקען-סאלע פון די בעקערמאנ'ס אויס'ן פארטער, וואו ס'איז געגרייט אין מיטען צווישען די צוויי שורות ווייסע בעטלעך, אויף וועלכע ס'ליגען די קראנקע — א הערליך - ספרוויירטער טראדיציאנעלער סדר-טיש, פון זאלץ-וואסער און גרינסען ביז פרוכטען און גוטען חיין. די קראנקע, וואס זענען שוין בכח צו שטעלען א טריט, קומען אריין אין סדר-זאהל. פרויען און מענער, אלע זעצען זיך אויס ארום דעם לאנגען יום-טוב'דיגען טיש, אויסגעמישט צווישען די געסט און דאקטוירים און מען טרעט-צו צום סדר. אלע טהוען-אן די הוטען און קאפעלושען, מען מישט אויף די הגדה און הרב קעסטענבערג רעדט וועגן דער בעדייטונג פון פסח און פערגלייכענדיג דעם היינטיגען מצב פון יודישען פאלק צו א חולה מסוכן אויפ'ן קראנקען-בעט אין שפיטאל, ווינשט ער די קראנקע און דעם יודישען פאלק א רפואה שלימה און צו ווערען געזונד און שטארק.

דער קראנקער גאלדבערג, זאגט - פאר ליינענדיג אין בעט די הגדה און עס פרעגט די 4 קשיות דאס קראנקע יונגעלע בנימין אייזען מיט א שעהן בע'טעמ'ט קול'כעל. נישט ווייט פון אים ליגט א צווייט יונגעלע, וואס איז זיך מתקנא אין זיין שכן, דעם קשיא-פרעגער, און ווענדעט זיך צו איינעם פון די געסט, צום ה' מ. ריכטמאן, אז אויך ער וויל פרעגען די 4 קשיות. ער איז אבער נאך זעהר שוואך, ערשט נאך אנ'אפעראציע און קען קוים אויסשעפטשען די ערשטע קשיא. נאך דער ערשטער העלפט הגדה, רעדט דער פרעזעס פון 15-ער קאמיטעט ה' משה רובינשטיין, ווי דאס שפיטאל האט אמאהל אויסגעזעהן און ווי עס זעהט אויס היינט און דערמאנט די ראדאמער לאנדסלייט אין אמעריקא ביי וועמען דאס שפיטאל איז טייער און חשוב און זיי פערגעסען נישט דערין אין מאמענט.

דער עולם וויל שוין אהיים געהן יעדער צו זיין סדר-טיש, אבער דער דירעקטאר פון שפיטאל ד"ר קליינבערגער איז דוקא מפציר מ'זאל בלייבען און איז מכבד די געסט מיט ארבע כוסות, מיט כרפס, מיט אייער און זאלץ - וואסער, מיט פיש, פרוכטען און פאמעראנצען. ס'איז נישט לייכט אבצוזאגען, ווייל דעם ד"ר קליינבערגער קומען צו הילף די דאקטוירים קעלערווארם, וויטאנסקי, גוטמאן, וויטעלס און אויך די קראנקע גופא בעטען מ'זאל פערברענגען מיט זיי דעם ערשטען סדר צוזאמען און אין איין חכרותא מיט די געסט פון שטאדט.

גרויסארטיג איז געווען דער טיש אין יודישען שפיטאל די ערשטע נאכט יום טוב. איינדרוקספול איז געווען דער סדר צווישען די קראנקע, וואס האבען זיך געחינשען, אז איבער א יאהר מערטשעם זאל יעדער זיצען א געזונטער ביי זיין סדר-טיש.

דער טיש אין דערמיט, ארום וועלכען ס'זענען געזעסען אויסגעזעצט איינאיינעם די דאקטוירים, א טייל קראנקע, דער פעלדשער מאיר פינקעלשטיין, די פלעגערינס, די שפיטאל דינערשאפט און די געסט פון שטאדט, און בכלל דאס גאנצע בילד ביים סדר — איז כדאי געווען ארויסצונעמען אויף א פאטאגראפיע. ס'איז דאך אבער געווען יום טוב און שבת און מ'האט דאס נישט געקענט רעאליזירען צוליב רעליגיעזע טעמים.

פון דארט איז א גרעסערער טייל עולם אוועק צום ערשטען סדר פון די יודישע זעלנער, וואס איז געווארען איינגעארדענט ווי שוין פריהער דערמאנט, אין לאקאל פון „ארט" זשעראמסקי 27. אויך דארט איז א פייערליכע שטימונג. אויף אלע טישען ברענען ליכט, הגדות אויסגעמישט ביי יעדען איינעם. די ציווילע חברים פון יודישען קאמבאטאנטען-פעראיין אויסגעשטעלט אין רייהען און דער וויצע-פרעזעס פון פעראיין ה' שפערבער פיהרט אן מיט דער ארדנונג און גיעט ארויס אנווייזונגען ווי אזוי דער סדר זאל אדורך יואס מעהר אימפאזאנטער.

נאך די רעדעס מענינא דיומא פון הרב קעסטענבערג און פרעזעס דען זינגט דער ווילנער חזן ראנטאל ואני תפלתי און מאכט קידוש. מען דערלאנגט צו די טישן פיינע, געשמאקע מאכלים, מ'גיסט אן ארבע כוסות און דער יודישער זעלנער שמואל אלעקסאנדראוויטש פון מאגעלניצע א שטרענג - רעליגעזער יונגערמאן פיהרט אן דעם סדר מיט אלע פיטשעווקעס לויט דעם פאראויסגעזעהענעם צערעמאניאל פון שלחן - ערוך.

צומארגענס, צום צווייטען סדר, איז א גרעסערער עולם פון שטאדט געגאנגען אין בית-יתומים אריין. ס'איז געחען א רירענד בילד צוזעהן ווי קנאפע 80 קינדערלעך קיין ע"ה זענען געגאנגען צום טיש עסן, אויסגעצוואגענע, ארומגע-

פונקט צום סדר האט זיך בעוויזען די פערשווינדענע טאכטער.

די פוילישע בירגער מענדעל סליישהאַקסר און אליהו שמולעוויטש (קעלץ.) יאסעל פלאכטע און זיין פרוי האניגמאן (סאסנאוויעץ) און גאלדע קיילער (ראדאם) זענען דעם 12 אויגוסט דאס פערגאנגענע יאהר געפאהרען אויף דער פאריזער אויסשטעלונג. ס'האט זיך אבער ארויסגעוויזען, אז זיי פאהרן אומלעגאל, און אין דער דייטשער שטאדט גלייוויץ זענען זיי פערהאלטען געווארען דורך דער דארטיגער פאליציי.

נאכ'ן אבזיצען 6 וואכען אין ארעסט פאר אונלעגאל איבערגעהן די גרעניץ, האט דאס גלייוויצער פאליציי־פרעזידיום איבערגענומען די ארעסטאנטען מיט'ן צוועק זיי צו עסקארטירען צוריק קיין פוילען.

פון דאן אן איז אבער גאך די פערהאלטענע פערלוירען געגאנגען יעדער שפור און מ'האט נישט געוואוסט וואו זייער געפינען איז אהינגעקומען.

מיט'ן דאזיגען ענין האבען זיך פעראינטערעסירט עטליכע בעוואוסטע אדוואקאטען, אבער אויך זייערע בעמיהונגען האבען קיין שום רעזולטאט נישט געגעבען. די אדוואקאטען האבען זיך אויך געווענדעט צום פוילישען קאנסול אין דייטשלאנד און אין חודש נאוועמבער פ. י. האט דער קאנסול מודיע געווען, אז אין די נאהענסטע טעג וועלען די פערהאלטענע שוין צוריקגעשיקט ווערען קיין פוילען.

די ראדאמער קהלה־פערוואלטונג האט אוועקגעשריבען א בריעף צום גלייוויצער ראבינער און איהם געבעטען זיך צו פעראינטערעסירען מיט'ן גורל פון די יודען. דער ראבינער האט געענטפערט, אז מ'האט זיי פון גלייוויץ שוין אוועקגעשיקט, ער ווייסט אבער נישט וואו.

די קרובים פון די פערשווינדענע האבען שפעטער בעקומען א ידיעה, אז די אלע יודען זענען טראנספארטירט געווארען אין א דייטשען קאנצענטראציע־לאגער. די פערצווייפעלטע קרובים זענען געפאהרען קיין ווארשא און האבען זיך געווענדעט נאך הילף צום יורישען פארלאמענטארישען „קאלא".

אין עטליכע וואכען ארום האט די פאמיליע קיילער אין ראדאם דערהאלטען א בריעף פון זייער טאכטער גאלדע, וועלכע שרייבט, אז זי איז געזונד און אז זי קומט שוין בקרוב אהיים פון קאנצענטראציע לאגער. און ווירקליך איז זי געקומען. פרייטאג צו נאכט פונקט צום ערשטען סדר, ווען דער ה' יאנקעל קיילער מיט זיין פאמיליע זענען געזעסען ביים טראדיציאנעלען מאהלצייט און זיך געגרייט אויפצונעמען אליהו הנביא, איז פלוצלינג ארריין זייער טאכטער, נאך וועלכע זיי האבען פערגאסען אזוי פיעל טרערען און געליטען אזוי פיעל צרות און יסורים.

דעם זעלבען טאג זענען צוזאמען מיט דער ראדאמער פריילין גאלדע קיילער בעפרייט געווארען נאך אנדערע 12 יונגעלייט פוילישע בירגער פון די דייטשע קאנצענטראציע־לאגערען אין דאכאו און מארינגאן.

שוחטים־שטרייק ערב יום־טוב.

פרייטאג ערב יום־טוב, ווען די פרויען זענען געקומען אין קהל'ס שחט־שטיבעל אויפ'ן שוהל־פלאץ שחט'ען זייערע עופות, האבען זיי זיך דערוויסט, אז די שוחטים האבען ערקלערט א שטרייק, און, אז מ'וועט היינט נישט שחט'ען. געגנוי די סיבות פארוואס דער שטרייק איז אויסגעבראכען, האבען די יורישע בעלעבאטעס נישט געוואוסט. בלויז דער פאקט „אליין, אז מען שחט נישט, האט זיי אויפגערעגט, ווייל זיי האבען געמוזט אהיים געהן מיט לעבעדיגע עופות און בעהאלטען זיי כאטש אויף די צוויי טעג.

דער שטרייק איז ארויסגעקומען פון דעם, וואס די שוחטים האבען זיך געמאהנט ביי דער גמינע דעם נישט דערצאהלטען סכום צו זייערע לויפענדע מענסיעס. כדי צו בעפרידיגען זייערע תביעות, האט די גמינע זיך פערגלייכט מיט זיי, אז די יום־טוב וואך זאל דער שחיטה־איינקונפט פון עופות געהערען צו זיי. דער פריזון פון דער עופות־שחיטה אין דאנערשטאדיגען טאג פאר יום־טוב איז אבער געהען אין גאנצ הויך. אז פאר יעדען שוחט האט דאס אויסגעמאכט א קליינעם טייל, האט די גמינע דאס געלד איינקאסירט פאר זיך, פאר איהרע נעבויכען אויף קהלה'שע אויסגאבען אויף יום־טוב, גלויבענדיג, אז די שותפים וועלען נישט האבען דאגעגען, ווייל פאר זיי וועט די חלוקה זיין א קליינע, צו 10 זל. אויף א מאן — אבער פאר דער גמינע וועט דער אלגעמיינער בעטרעף האבען אלענפאלס א בעדייטונג.

די שוחטים האבען, ווייזט אויס, נישט מסכים געווען דערויף און אלס פראטעסט, אויף צומארגענס, פרייטאג ערב יום טוב, ערקלערט א שטרייק, נישט אויסציהענדיג אינגאנצען די חלפים אין שחט־שטיבעל.

דער סכסוך מיט'ן שטרייק איז דערווייל אויסגעגאנגען צו די קעפ פון די יודישע בעל־הבית'טעס, וועלכע זענען געווען אין דעם טאג אין גרויס פערלעגענהייט, נישט קענענדיג שחט'ען די עופות אויף יו"ט. זיי זענען דאך געווען נישט שולדיג געווען אין שטרייק. די יודישע בעל־הבית'טעס זענען געקומען מיט געלד און געוואלט בעצאהלען פאר'ן שחט'ען, אבער מ'האט ביי זיי קיין געלד נישט גענומען און די היהגער מיט די אינדיקעס נישט געוואלט שחט'ן.

ס'איז געווען פערקעהרט ווי אין חד־גדיא — דער שוחט האט נישט געוואלט שחט'ען.

די פרויען מיט זייערע דינסטען האבען יענעם טאג געזוכט מיט ליכט די שמונצעל־שוחטים.

פאטראנאט ביי דער געזעלש. „ארט".

ביי דער געזעלשאפט „ארט" ווערט געשאפען א פאטראנאט איז וועלכען ס'וועלען זיין פערטרעטען פארשטעהער פון כמעט אלע ארטיגע יודישע ארגאניזאציעס און אינסטיטוציעס.

די אויפגאבע פון פאטראנאט וועט זיין צו וועקען מעהר אינטערעס ביי דער יודישער בעפעלקערונג פאר דער דאזיגער נייער פראדוקטיווער און באמת וויכטיגער פלאצובקע אין שטאדט.

25 טויז. זל. הלוואות האט ערטיילט די גמ"ח־קאסע

אין פערלויף פון 4 וואכן, פון פורים ביז פסה, האט די גמילת־חסד־קאסע אויף טראגוזסטא, ערטיילט 398 הלוואות אויף א סומע פון 25 טויזענד זלאטעס.

די נעמען פון קיילעכדיגען מארק און קאושעניצער גאס וועלען טראגען אנדערע נעמען.

די שטאדט־פערוואלטונג קאמוניקירט:

אין הסכם מיט'ן בעשלוס פון שטאדטראט וועט די קאושעניצער גאס געהן דערט אויפ'ן נאמען אנדזשעי סטרוג און דער קיילעכדיגער מארק וועט הייסען פון היינט אן לעגיאנען־פלאץ.

זעלבסטבעהערשונג — ערבות פון ערפאלג.

דער ערשטער בעדינג פון ערפאלג אין לעבען איז פאר יעדען מענש איבערלעגונג און זעלבסטבעהערשונג דווקא אין די שווערסטע מאמענטען. ווי מענשליך, טיעף־מענשליך איז די שוואכקייט, וואס ענטפלעקט זיך אומעטום, וואו די וועלט האט אנ'עק. פון אונזינינען אונטערגעבען זיך שטימונגען פון מאמענטען פסיכאז, ווען עס איז דאך בענוג איין רגע פון ישוב הדעת און שכל־הישר, כדי צו דערזעהען די גאנצע זינלאזיגקייט און שעדליכקייט פון דער אנשטעקענדער נערוואזיטעט.

ווענען דעם דארף געדענקען אין די היינטיגע צייטען בעזונדערס דער קלייגער שפארער, וואס פערבינדט אזוי פיעל האפענונגען מיט זיינע שווער פערהארעוועטע אבשפארונגען. ער טאר נישט מאכען קיין איבעראיילטע שריט, ווייל ארויסציהענדיג לייכטזיניג זיינע אבשפארונגען, שטעלט ער זיך אליין ארויס אויף א געפאהר פון פערליסטען און פערמינערט זיין איינגעמ, שווער פערהארעוועטען גראשען. דאס געלד רינט לייכט דורך צווישען די פינגער. און אין ערגעץ איז נישטא קיין גרעסערע זיכערהייט פון די דעפאזיטען, וואס ווערען אזוי וואכזאם און אלזייטיג גאראנטירט, ווי אויף א שפאר־ביכעל פון פ. ק. א. עס איז דעריבער קיין וואונדער נישט, וואס עס וואקסט אלץ די צאהל ווייטזיכטיגע שפארערס, וואס ווילען האבען פון זייערע אבשפארונגען דעם בעסטען נוצען אין פערשידענע לעבענס־סיטואציעס, סיי ביים פונאנדערבוי פון זייער ארבייטס־ווארשטאט, סיי פאר בעפרייען זיך פון די זארגען און זיכערען די קינדער א בעסערע צוקונפט אדער אלס אסעקוראציע פאר זיך אויף די אלטע יאהרען.

22 פאר שיך אונטער'ן שעניק.

א געוויסער פעלטע גאלדמאן פון נעבען שידלאווצע האט גע'גנב'עט 22 פאר שיך און זיי געבראכט קיין ראדאם צו בעהאלטען ביים היגען טרעגער שלום קאצמאן. גאלדמאן האט די 22 פאר שיך אויסגעבעט אונטער'ן שעניק, אבער דאס „חייכען" גלעגער איז באלד ענטדעקט געווארען. מ'האט דארט געמאכט א רעוויזיע און די שיך געפונען. גאלדמאן איז פער'משפט געווארען אויף 8 חדשים תפיסה.

ספארט.

„טשארני" — „הפועל־יוטשניא"
8:0 (0:3)

די היגע פוטבאל־מאנשאפט „טשארני" האט געשפילט א פריינדשאפט'ס־מעטש מיט דער „הפועל־יוטושניא". און די אידישע פוטבאליסטען האבען פערשפּיעלט צו „טשארני" אויף 8:0.

ריכטער ה' סאחא. אר.

חאשען, זויבער און ריין אנגעטוהן. ביי יעדען קינד א כוסה'לע און גאפעל, לעפעל, מעסער און אלע טראדיציאנעלע מאכלים. 4 טישען זענען געוועזן אויסגעשטעלט איבער'ן לאנגען זאהל און ביי יעדען טיש האט אנ'אנדער יונגעלע געפרעגט די קשיא. מיט'ן סדר האט אנגעפיהרט דער לעהרער גוטערמאן.

דער עולם געסט איז, נאכן געזעגנען זיך מיט די קינדער און הארציגע חערסער פון ה' רעז, אריבערגעגאנגען אין מושב זקנים, בעזוכען דעם סדר פון די אלטע לייט, וועלכע זענען געזעסען אנגעטוהן אין בגדי יום־טוב און זיך שטארק דערפרעהט מיט די מענשען פון שטאט, פערבעטענדיג זיי צו זייער סדר טיש. א טייל זקנים, וואס די ראיה איז ביי זיי שוין אבגעשוואכט האבען געהאלטען ליכטלעך אין די הענד און אזוי נאך ארייגעקוקט אין דער הגדה און בעשמאק מיט גרויס הנאה און כאטיטשאקציע ארויסגעזאגט אויפן הויכען קול וועגען די נסים פון יציאת מצרים און די צעהן מכות, מיט וועלכע פּרעה מיט זיינע מצרישע אינטערפּיינע זענען געשטראפט געווארען פאר פּייניגען די יודען און מצרים.

א זקנה, וועמען דער דאקטאר האט פערבאטען צו עסען אייער, האט פראטעסטירט, אז זי בעשטעהט נישט דערויף ווייל זי איז זיכער, אז פסח וועט עס איהר נישט פערשאטען, ווייל ס'איז דאך א מצוה צו עסען אייער.

אין בית יתומים און מושב־זקנים איז דער פסח איינגעארדענט קאמפארטאבעל, אבער ווען מ'האט גערעדט מיט די פערוואלטונג'ס מיטגלידער, האט מען זיך ערפאהרען, אז נישט גרינג איז דאס אנגעקומען.

דער אמעריקאנער גאסט, ה' ראדאמסקי, האט געשיקט ווין צו די סדרים אין יורישען שפיטאל, צו די יודישע זעלנער און אין בית־יתומים און מושב־זקנים. אין שפיטאל האט ער אויך געטיילט מאמעראנצען די קראנקע. ער האט דאס געטוהן אין נאמען פון די ראדאמער לאנדסלייט אין אמעריקא.

די „ווילנער" פאָדערען אַ קאָנטראַקט פאַר'ן חזן ראַנטאַל.

שטורמישע זיצונג אין דער קהלה.

די ערשטע צוויי טעג יום טוב האָט געדאַווענט אין שוהל דער ווילנער חזן ראַנטאַל מיט אַ כאָר. דעם ערשטען טאָג זענען די ראַוונער געווען זיכער, אַז זייערע עקציעס הויבען זיך. חזן ראַנטאַל האָט דעם ערשטען טאָג זיך נישט געגעבען אַזוי פיעל מיה און זיין דאַווענען איז אַרויסגעקומען שוואַך. אמת ביי כל האָט ער זיך בעדייטענד פערבעסערט, אָבער די ראַוונער האָבען געהאַלטען, אַז יעדענפאַלס זענען אפילו די ראַנפּאַליסטען אויך ענטוישט און זיי וועלען שוין מעהר נישט אַזוי עקשנות'דיג קעמפען. דער מעריב די צווייטע נאַכט יום טוב האָט אָבער געבראַכט אַ „זמיאַנע" אין וועטער. ה' ראַנטאַל האָט זיך ביי מעריב אויסגעצייכענט און זיין רבונו של עולם ביי ספירה האָט גוט אויסגענומען, אַז דער עולם האָט איהם אַפּלאָדירט אין שוהל.

אויך צומאָרגענס דעם צווייטען טאָג יו"ט איז דאָס דאַווענען פיעל שענער געווען און די שטימונג האָט זיך אינגאַנצען געענדערט לטובת די ווילנער, וועלכע זענען געוואָרען ביי זיך העפּערדיגער און אָפּטימיסטישער. חזן ראַנטאַל האָט דעם צווייטען טאָג יו"ט דערלאַנגט אַ דאַווענען מיט אַ ברייטע האגר, אויכליטערענדיג אַ רייכען און פערשידענאַרטיגען רעפּערטואַר פון חזנישע וואָכען, וועלכע ער האָט אויסגעפיהרט הערציג און מיט מתיקות.

דער כאָר אונטער דער ליטונג פון דירינגענט מיראָן יאַפע איז געווען גוט איינשטודירט און האָט אָבגעזונגען זיינע קאָמפּאָזיציעס גאַנץ שעהן. די שוהל איז געווען ביידע טעג איבערפולט, אַז ס'איז געווען שווער צו האַלטען אָרדנונג. דאָך האָט זיך דער עולם געהאַלטען ווי ווייט מעגליך אין די ראַהמען, וועלענדיג הערען דאַוונען דעם ווילנער חזן.

די ראַוונער ווילען סונדערסטווענען נישט רעזיגנירען און פערלאַנגען, אַז שבת נאָך סכת זאָל דאַוונען חזן פישעלע פישביין פון ראַוונע.

חזן ראַנטאַל פיהלט זיך בעליידיגט דערפאַר, וואָס נאָך אַזוי פיעל פּרובען, וואָס ער האָט געמאַכט אין ראַדאָם, און נאָכדעם ווי מ'האָט אים געהערט שבתים און ימים־טובים, איז נאָך אַלץ נישט גענוג און מ'וויל איהם אַקעגענשטעלען די פריהעריגע קאַנדידאַטען. ער וויל נישט מצהר זיין, ערקלערט ער, קיין חערקציינג אין אַנ'אַמביציעזען שפּיעל, און ער האָט זיך אָבגעזאָגט צו דאַווינען די צווייטע טעג, אויסדריקענדיג זיין הסכמה, אַז ער בעשטעהט, אַז חזן פישביין זאָל דאַוונען די צווייטע טעג.

די ראַנטאַליסטען האָבען זיך געווענדעט צום פרעזעס רעזן אַז די גמינע זאָל געבען אַ קאָנטראַקט ראַנטאַל'ען ווענינסטענס אויף אַ יאָהר. ה' רעזן האָט גערופען אַ זיצונג פון דער גמינע־פערוואַלטונג צוזאַמען מיט'ן חזנים־קאָמיטעט אויף דינסטאָג אָוועגד, כדי צו בעטראַכטען די פראַגע. ווען די ראַוונער האָבען זיך דאָס דערוואוסט זענען זיי אויך געקומען. אין דער הויף פון דער גמינע איז געווען פיל מיט די ראַנטאַליסטען און פישבאַניסטען, אַז ס'האָט געמאַכט דעם איינדרוק ווי אַ וואַהל־מיטינג. די זיצונג פון קאָמיטעט האָט גענאָמען אַ שטורמישען פערלויף און ס'איז געקומען צו געגענזייטיגע בעליידיגונגען. די ראַנפּאַליסטען האָבען געפאָדערט, אַז מ'זאָל געבען דעם ווילנער חזן אַ קאָנטראַקט, ווייל ער האָט שוין גענוג עומד בנסיון געווען און אויב נישט וועט ער נישט דאַוונען די צווייטע טעג. ה' בנימין רייך האָט ערקלערט, אַז ער גיעט צושטייער 50 זל. אויף רייזע־הוצאות, אַז חזן פישביין זאָל קומען אויף די צווייטע טעג, ער גיעט איהם אויך ד. ם כאָר און זאָל ער אויך דאַוונען יו"ט אַזוי ווי ראַנטאַל. די פישבאַניסטען האָבען זיך פעררופען אויף אַנ'החלטה, אַז ראַנטאַל זאָל דאַוונען יו"ט און פישביין אַ שבת שפּעטער און זענען געווען געגען געבען אַ קאָנטראַקט. פרעזעס רעזן, האָט ערקלערט, אַז די גמינע וויל אויף זיך נישט נעמען די ראָל פון לעזען דעם חזנים־אויסוואַהל, אָבער ער פערלאַנגט, אַז דער קאָמיטעט זאָל העלפען אויסגעפונען אַ מאָדוס, ווי אַזוי פעסטצושטעלען, וועלכער חזן האָט פאַקטיש אַ מערהייט, צי דורך אַ פּלעביסציט, צי אויף אַנ'אַנדערען אופן. נאָך לאַנגע ליידענשאַפטליכע דעבאַטען האָבען די פישבאַניסטען פערלאָזט די זיצונג, וועלכע איז דערנאָך אויפגעלעזט געוואָרען אָהן אַ שום רעזולטאַט.

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
to
kuchenki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne
Do nabycia na dogodnych warunkach
w Radomskim Towarzystwie
Elektrycznym
Sp. Akc. w Radomiu
ul. Traugutta 53

BROWAR PAROWY
J. SASKI
w RADOMIU
poleca piwo
„E L"

Przedstawicielka Assicurationi
GENERALI TRIESTE
E. Rozenfarbowa
Radom Witolda 2 tel. 22 - 78
ubezpiecza na życie, od ognia,
kradzieży i wypadków

אַ פּאָר ווערטער וועגען י. ל. פרץ.

צו זיין דריי־און־צוואַנציגסטער יאָהרצייט.

עס וועט נישט זיין קיין גוזמא, ווען איך וועל זאָגען, אַז מיר האָבען שוין היינט צו טאָג אַ גאַנצע פרץ ליטעראַטור. שוין איינינע צענדליג יאָהרען, אַז מען שרייבט און מען בעשרייבט איהם, דעם גרויסען דיכטער. שוין דאַכט זיך אפילו די קלענסטע דעטיילען פון זיין געזעלשאַפטליך און פּריוואַטען לעבען בעשריבען, צענדליגער און הונדערטער אַרטיקלען, אָפּהאַנדלונגען און אָפּשאַצונגען; און דאָך זאָל עס נישט קלינגען פּאַראַדאָקסאַל, ווען איך וועל זאָגען אַז י. ל. פרץ, דער אייגענטליכער אַליינשעפער, לויט מיין מיינונג, פון דער נייער יודישער ליטעראַטור, איז נאָך אַלץ נישט אָפּגעשאַצט געוואָרען ווי געהעריג. אַ פּשיטא, אַז מען איז זייער ווייט פון פאַר'ן לעצטען וואָרט.

ש. ניגער האָט מיט פיל יאָהרען צוריק, נאָך בחייו, געשריבען, אַז ער פרץ, איז אַ מיטעלפּונקט, אַ יודישע ליטעראַטור אין מיניאַטור. יעקב מילך (רעד און אַרויסגעבער פון פערשידענע צייטשריפטען אין אַמעריקאַ) שרייבט אויך אין יענער צייט: אַ ריזיגער דעמב צו וועלכען אַלע דאַרפען און מוזען פערייסטען די קעפּ (געמיינט די אַלע יונגע שרייבער און דיכטער) און איך זאָג אַז פרץ איז אין דער יודישער ליטעראַטור דער יחיד און דאָך דער אוניווערזום, דער אינדיווידיום און אַזוי קאָלעקטיוו. וויפיעל מען זאָל נישט זוכען און ענטדעקען בלייבט ער דאָך אַ ליטעראַרישער מדרש הנעלם. ביז היינט האָט זיך קיינער נישט געשטעלט על סוף דעתו (פאַר ווייטער ווייס איך נישט). ווייל וועגען וואָס האָט ער דער גרויסער מייסטער דען נישט געשריבען?! לידער און נאָוועלען, פּאָעמען און דראַמען, פּובליציסטיק און פעליעטאָניסטיק, אַלעגאָריען און באַלאַדען, אפילו וויסענשאַפטליכע אָפּהאַנדלונגען און אַרטיקלען. נישט איינע פון זיינע אַרבייטען קען דרייסט מיט קליינע שנויים איבערגעדריקט ווערען אַלס גאָר נייע זאַך, זיין פּאָלעמיק מיט דער יודיש־פּוילישער אַסימילאַציע, הגם געשריבען לערך מיט 40 יאָהר צוריק, איז אַזוי פריש און קערנדיק, אַז מיט קליינע ענדערונגען, קען מען זי (און זי ווערט טאַקי) אויסגענוצט ביז'ן היינטיגען טאָג.

אַט אַ דאַנק זיין אומדערשעפּליכען, אַלזייטיגען שפּרודלדיגען טאַלאַנט זעהט איהם יעדערער, ריכטיגער געזאָגט, וויל איהם יעדער זעהן ביי זיך דוקא.

און דאָס איז טאַקי אַ וויכטיגער פּרט, ביי וועלכען ס'איז כדאי זיך אָפּשטעלען וואָס עס פּאַסירט מיט'ן גרויסען וואָרט־מייסטער און קינסטלער, הגם ער איז נישט דער איינציגער מיט וועמען עס האָט אַזוי געטראָפען. פערשידענע ריכטונגען ווילען נישט אַנדערש, נאָר אַז י. ל. פרץ איז אינגאַנצען אַ זייעריגער געווען. למשל וויל דער „בונד" האָבען דעם מאָנאָפּאָל איבער פּרצ'ן, ווייל והראיה, ער האָט אָנגעשריבען „יועבער ליבע" און ואחרון אחרון דעם שטאַרקסטען אַרגומענט; ער האָט דאָך אַליין זיך אָפּגעזאָגט פון חבת ציון, צו וועלכער ער האָט מצהר ווי סימפּאַטיעס געהאַט — עס איז, זאָג איך, גענוג איבערצולייענען אַזאַ זאַך ווי „די ירושה" הקדמה צום 9 טען באַנד שריפטען קלאַצקין־אויסגאַבע, „דאָס גלעזעלע" דער קאַפּיטאַליסט און די אַלע „מעלזענפּעסטע" ראיות ברורות צעשווימען תיכף.

דערמאָן איך „דאָס גלעזעלע" קען איך נישט פאַרבייגיין, איך זאָל נישט באַמערקען, אַז ס'איז ממש נישט צו פאַרשטיין, ווי אַזוי די רוסישע רעגירונג האָט פּרצן נישט פערשיקט קיין סיביר פאַר אַט דעם דאָזיגען מעשה'לע. סיידן אַפשר דאָס אומשולדיגע וואָרט „א הומאָרעסקע" אַלס אונטערקעפּל האָט אים אָפּגעראַטעוועט. עס איז אויך נישט אויסגעשלאָסען, אַז די רוסישע צענזור — עפּ"י רוב אַ עם הארצישע האָט די נאָוועלע נישט פאַרשטאַנען, און דער בעסערער אינטעליגענטער לעזער האָט נישט אויסגעזאָגט...

און ערשט ווידער זיין באַנד „חסידיש", זיינע איינציגאַרטיגע תורות און מאמרי חז"ל, דינער און בליק! וואונדערבאַר, אָריגינעל און טיף. אויך בערדיטשעווסקי, שטיינבערג, און אַנד. האָבען אונז געגעבען זייער שיינע, וואונדערבאַרע דערציילונגען און שמועסען פון חסידישען לעבען און שטייגער, אָבער בכל אופן, דאַכט זיך, האָבען זיי אונז נישט געגעבען אַזאַ מייסטערווערק, וואָס זאָל אַזוי אויסשעפּליך אַריינדרינגען און אַרומנעמען דעם מהות פון חסידות און מתנגדות; דעם שימערירענדע שפּיל פון ליכט און שאָטן, ווי ער פרץ האָט עס געטוהן אין צווישען צוויי בערג אין דעם „שמועס" צווישען אַלטען קאָצקער און בעלזער אין „שהשמחה במעונו".

און צום סוף, איך האַלט, אַז בכלל איז י. ל. פרץ אפילו אין זיינע לייכטערע שאַפונגען נישט אַזוי פלאַך, ווי עס קען זיך אויסדוכטען. פּרצן לעזן מוז מען שטענדיג מיט אַ טיפערן בליק אום אים בעסער צו פילען, גרינגלליכער צו פאַרשטיין. ביי אַ געלעגענהייט וועלען מיר נאָך שמועסן וועגען זיינע דראַמען דערהויפּט וועגען „ביינאַכט אויפ'ן אַלטען מאַרק", כהכת אין האַלט, אַז פונקט ווי שעקספּיר איז ער (כאָטש אַזוי טיף און ספּעציפיש יודיש) אוניווערסאַל און פון הונדערטע יאָריגען ווערט.

איינער

דאס לעבען אין קעלץ.

האנדווערקער - פראצעס אין קעלץ.

א גרויסע פאראינטערעסירונג האט ארויסגערופען אין די ארטיגע געזעלשאפטליכע קרייזען דער פראצעס נעגען דער לייטונג פון האנדווערקער - צעך: סטארשי אין גלייכצייטיג פרעזעס פון האנדווערקער - פאראיין נ. גראנאטמאן, דער פאמע־ראנצבלום, און ש. דרעחניאגי, צוליב אן אנקלאגע וואס איז איינגעפאלען אין דער פראקוראטור, פון די ה"ה מ. טרייטעל, און זאיאנץ, פאר'ן אנהאנ־דלען איין געצוג צו זיין סעראר. די בעשולדיקטע זענען פערטיידיקט געווארן דורך אדוו. י. מאנעלא, ביי די גע־ריכט'ס פארהאנדלונגען האבען איינינע בעשולדיגונג'ס-עדות צוריקגעצויגען זיי־ערע ערקלערונגען, און נאך דער רערע פון פערטיידיגער האט דאס געריכט ארויסגעטראגען א בעפרייאונג'ס-אורטייל. אין די מאטיוען האט דאס געריכט זיך ארויסגעזאגט, אז די אנקלאגע איז נישט געווען בעגרינדעט, דען דער האנדווער־קער-צעך שטעהט חירקליך אויף דער געהעריגער הויך.

די ערשטע טעג פסח אין קעלץ.

דער חיי־יעהריגער יו"ט איז געשטע־נען אונטערן איינדרוק פון דער טרויערי־גער לאגע אויף דער יודישער גאס, אבער דאך איז ער געפייערט געווארן דורך אלעמען, דורך אזעלכע וואגער, וואס שטעהען חיים פון יודישען לעבען. די יודישע קהלה האט איינגעארדענט די פראדיציאנעלע פסח־קיך אין זאל פון „מכבי" פאר די יודישע זעלנער, ספעציעל איז געחען פייערליך די ערשטע סדר נאכט. ס'זענען אנוועזענד געווען אויך פארשטעהער פון דער חאיעוואודז־טווא, מיליטערישע מאכט א. ז. וו. מיט א רעדע (פויליש) איז ארויסגעטרעטען דאזער פראס. ב. גרובארד, דען האט דעם סדר אבגעריכט, דער היגער רב הרב ראפאפארט. אויך איז איינגעאר־דענט געווארן א קיך אין תפיסה פאר די יודישע ארעסטאנטען. חזן גורניצקי טיט'ן כאר האבען בענייטטערט די מתפללים, ספעציעל ביים בענטשען טל. אין פערשידענע בתי־מדרשים איז גע־מאכט געווארן גרעסערע נדרים פאר'ן קרן־קימת, ארויסחייזענדיג דערמיט פער־שטענדניש פאר'ן נאציאנאלען אויפבוי־ווערק.

ZAKŁAD STOLARSKI

L. HERSZTAJN

KIELCE, ULICA WESOŁA 19

Przyjmuje zamówienia
na wszelkiego rodzaju meble
luksusowe
po cenach przystępnych

טעאטער - נאטיצען.

אין די טעג פון 22—23—24 טען ה. מ. ווערט אויפטרעטען אין טעאטער „פאלסקי" די קינסטלערין פון דער יו־דישער ביהנע אסתר פערעלמאן, מיט א פארגרעסערטען אנסאמבל.

רעוויזיאניסטישע ארגאניזאציע איז א נייעם לאקאל.

די ארטיגע רעוויזיאניסטישע ארגאני־זאציע צוזאמען מיט'ן „ביתר" זענען לעצטענס איבערגעטראגען געווארן אויף פיאטרקאווסקי 55 אין א נייעם לאקאל.

„פראקלאמירט די קרן־היסוד" אקציע.

היינטיגע וואך איז פראקלאמירט גע־ווארן אין אונזער שטאדט די „קרן היסוד" אקציע דורך רעד. מ. גראס־צימערמאן. ס'איז צו האפען, דאס די אקציע וועט געקרוינט ווערען מיט ער־פאלג.

przy uporczywych

BOLACH GŁOWY

stosuje się proszki

PSZCZÓŁKA

KINO APOLLO

פרייטאג אז. 1^{15} און 3

דער לעצטער צוג פון א בעלאגערטע שטאדט

שבת 1 און 3 אז. — זונטאג 12 און 1^{45} אז

„Skłamałam" z Jadwigą Smosarską

Od poniedziałku
Najnowszy film polski
P. T.
„WRZOS"

ביז זונטאג דעם 24 איינשליסליך

Bette Dawis
w filmie p. t.

Fortancerki

פילם-פראדוקציע װארנער - בראס

א פילם וועלכער ענטהילט דעם גאנצען אמת פון לעבען פון די פארטאנצערקעס

איבער'ן פראגראם:

סאלירטער - צוגאב און פאט - וואר

KINO APOLLO

פאדערט איבעראל

„מעטראפאל"

נאר די בעסטע ליכט

Kino ADRIA

פרייטאג דעם 22 1 און 3 אז
שבת דעם 23 1 און 3 אז.

פריהמארגען - פילמען

wiedeńskiej komedii muzycznej p. t.

„Skowronek"

w rol. gł. Marta Eggerth

זונטאג דעם 24 — 12 און 2

„Ludzie Wisły"

Kino ADRIA

פון מיטוואך דעם 20 קוויעטשען

Film z życia nędzarzy p. t.

LUDZIE z ZAUŁKA

Dramat osnuty na tle słynnej powieści Maksyma Gorkiego „Na dnie"

W rol. gł. Jean Gabin, Włodzimierz Sokołow, Suzy Prim, Junie Astor

Nad program:
Kolorowy dodatek i tygodnik P. A. T.

(אכטונג קעלץ! אין אלע רעדאקציע און אדמיניסטראציע - ענינים ביטע זיך צו פערשטענדיגען מיט אונזער מיטארבייטער ק. ביינוואל)

(שריפטליך קען מען זיך ווענדען: Red. „Radomer - Kielcer - Leben" Kielce, ul. Warszawska 2.)

(אבאנאמענטס פרייז: פאר א חודש אין פוילען זלאט אין פראנקרייך, בעלגיען 4 פראנק אין אמעריקא לענדער 50 סענט.)

(1-sza i ostatnia strona liczą 8 szpalt.)

(TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie mm 1 szp. 40 gr. w tekscie mm 1 szp. 60 gr. na ostatnie stron. mm 1 szp. 25 gr.)